

RESUM

ENTREVISTA GRUP ONGS I EDUCACIÓ

20 novembre 2017 CEAB, Blanes.

Assistents:

Annelies Broekman, CREAM responsable tècnica del projecte ISACC TorDelta
Daniel Barbé Farré, coordinador del programa educatiu “L’Aigua del Maresme” sobre l’aigua i el canvi climàtic del Consell Comarcal del Maresme.
Pol Serra, coordinador de l’Associació ambientalista L’Arrel
Quim Zaldo, investigador ICTA i membre de l’Observatori de la Tordera.
Rafael Sardà, investigador CEAB
Santi Poch, membre de l’Associació ambientalista l’Arrel

1. Presentació del projecte

Què li passa al Delta de la Tordera?

El repte que segurament la majoria de ciutadans dels municipis del delta tenen molt clar és el de l’erosió de les platges i la regeneració que suposa cada any per tal de permetre el desenvolupament de la temporada turística.

No és igualment evident en l’opinió pública la resta de reptes als quals s’enfronta el delta i, de quina manera, tots estan interrelacionats.

Per exemple, hi ha una forta reducció dels cabals circulants a la Tordera i encara no ha estat possible instaurar un règim de cabals ambientals que permeti el funcionament correcte del la hidrologia local i dels ecosistemes que hi viuen. La manca de cabals líquids implica també una manca de mobilització de sediments, tan necessaris per recuperar el nostre litoral.

De manera similar, la gent no és conscient del paper que tenen els aqüífers (afectats per sobreexplotació, salinització i contaminació), les pluges i les inundacions (molt necessàries però determinen riscos per la població i les activitats econòmiques), la salut dels ecosistemes (com ara la mort dels pins per la sequera i la invasió del escarabat *Tomicus* en tot el Maresme) i les dinàmiques demogràfiques i l’expansió urbanística sobre la salut del delta. Tots els reptes derivats de com estem utilitzant el territori avui, es preveu que es tensaran més en el futur, per efecte del canvi climàtic. Parlem, doncs, de canvi global per referir-nos al conjunt de dinàmiques en què està sotmès el territori: dinàmiques que s’han engegat en el passat, que vivim ara i que canviaran en el futur.

Tots els reptes estan relacionats, ja que per salvar les nostres platges hem de parlar de molts temes i entendre molt bé com s’interrelaciona tot, per tal de trobar una sèrie de propostes de millora que permetin aprofitar aquestes interrelacions de manera positiva.

Existeix a Catalunya molta legislació i s’han fet esforços de planificació per tal de desenvolupar eines i fomentar una gestió del territori sostenible i amb una visió de futur, com ara la estratègia catalana d’adaptació al canvi climàtic¹ o els Plans d’Acció per l’Energia

Un projecte de:

Amb el suport de:

sostenible i el Clima (PAESCs)² desenvolupats a nivell municipal.

Desafortunadament, és evident que els processos d'implementació d'aquests programes no arriben als objectius de manera satisfactòria i els reptes més importants no s'aconsegueixen adreçar adequadament. Per tal de superar aquesta situació sabem que hem de millorar la manera en què es desenvolupen i s'implementen les solucions, innovant la governança i implicant de manera activa a la gent per tal que tothom tingui clar el seu paper i s'aprofiti al màxim el coneixement disponible.

En aquest marc, el projecte ISACC TorDelta ofereix una oportunitat molt concreta per donar suport tècnic al desenvolupament de la Taula i començar a treballar. De fet, es tracta d'un petit finançament atorgat per el Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient a través de la Fundación Biodiversidad (de l'1 d'octubre 2017 a l'1 de juny 2018) amb l'objectiu de crear un espai de debat per la millora de la gestió integrada del territori deltaic.

Des del començament vam comptar amb el suport dels Ajuntaments i del CEAB, que van confirmar la importància de posar-hi fil a l'agulla. De fet, la necessitat de començar a treballar la zona del Delta ja va ser una prioritat al projecte BeWater³, on els actors de tota la conca van indicar la necessitat de fer una planificació integrada per l'adaptació del Delta de la Tordera als impactes del canvi global, i una proposta de projecte LIFE+ que recollia aquesta idea, però que no va prosperar.

L'ISACC TorDelta, doncs, és part d'un camí mes llarg i avui tenim la possibilitat de fer el primer pas: la creació de l'espai deliberatiu com és la Taula de Treball sobre el Delta de la Tordera. En concret, el projecte permetrà:

1. Sostenir la constitució de la taula de treball sobre el Delta de la Tordera amb els actors locals i responsables de polítiques.
2. Conscienciar, capacitar i transferir informació científica rellevant i recopilar coneixements locals.
3. Realitzar tallers específics per detectar reptes, generar propostes i col·laborar en el co-disseny d'estratègies d'adaptació.
4. Millorar la governança per la conservació de l'àrea deltaica que inclou la zona natural protegida Riu i Estanys de Tordera.

El projecte vol contribuir a crear les condicions necessàries per a la implementació d'estratègies d'adaptació al Delta i generar una visió compartida del futur que volem construir. Per tal que els resultats del projecte puguin fomentar l'harmonització de les intervencions al territori i sumar forces davant els reptes del canvi climàtic, es formularan recomanacions dirigides als responsables de les polítiques.

Ara estem en la fase primera del projecte, en què estem entrevistant els sectors de l'agricultura, el turisme, la indústria, les ONGs i l'educació, així com el món científic.

En aquestes trobades es vol adquirir una visió històrica dels canvis al territori, recopilar informació rellevant que ja existeix, conèixer els actors i explorar conjuntament quins altres haurien de ser-hi, i presentar les eines que ofereix el projecte.

2. Debat

Contextualització

Rafael Sardà posa en context el naixement de la iniciativa de crear la Taula de treball sobre el Delta de la Tordera. A la zona del Delta, l'erosió de les platges preocupa molt, es repeteixen episodis amb freqüència⁴, alguns molt greus com el del 2007, quan es va perdre la meitat de la platja de Blanes. Aquesta situació ha induït la col·laboració del CEAB i altres actors locals al projecte europeu EUROSION⁵, que ha donat eines molt rellevants per fer front a la degradació del litoral. De fet, amb aquest projecte i altres a Europa i arreu, es va elaborar un marc de referència sobre la Gestió Integrada de les Zones Costaneres indicant la necessitat de fer una gestió basada en la recuperació dels ecosistemes, de la participació de la ciutadania i d'harmonització de les diferents polítiques de gestió que incideixen sobre el mateix territori.

Tanmateix, aquests plantejaments estan avalats per les teories sobre la gestió dels comuns desenvolupades per una economista que ha guanyat el premi Nobel, Elinor Ostrom⁶. A més a més, la importància de la innovació per la governança no solament és una idea acadèmica, sinó que ja es va incloure en la legislació vigent europea per la gestió dels recursos ambientals i la protecció del medi ambient.

A partir de l'EUROSION es va plantejar recuperar la memòria històrica i entendre les raons per les quals hem arribat a on som. Els resultats de la investigació obtinguts fins ara s'han publicat en una exposició i un llibre desenvolupats pel CEAB sobre el cas concret del Delta de la Tordera amb el títol "La platja de Blanes i el delta de la Tordera: Passat, present i futur"⁷. També es va plantejar la pregunta: quines possibilitats reals hi ha de canviar la situació? Per respondre-la s'està treballant el balanç sedimentari, els cabals del riu, la situació de l'aqüífer i la modelització. Coneguda la història i definit el problema cal fer plans d'acció col·lectius en una gestió eco-sistèmica (com la defineix la Elinor Ostrom) segons una visió comuna de cap a on volem anar.

L'ISACC TorDelta pot ajudar a generar una visió consensuada i possibilitats efectives de planificació. Ens quedarà veure si la gestió eco-sistèmica és econòmicament viable i cal un apoderament de la societat per impulsar consensos que permetin el canvi del model actual

Un projecte de:

Amb el suport de:

de gestió del territori. La Taula de treball sobre el Delta de la Tordera que s'està impulsant és una iniciativa que vol promoure aquests principis.

Recordeu episodis que hagin afectat la vostra activitat o que puguem relacionar amb el Canvi Climàtic?

S'indica que segurament els episodis més importants han sigut les inundacions del riu, que es diuen *Torderades*. Socialment es veuen molt normals les riuades i la convivència amb les inundacions a la Tordera. Molt encertadament, hi ha la concepció que la riuada fa danys perquè la urbanització ha envaït l'espai fluvial, però no es percep que les riuades estiguin relacionades amb el canvi climàtic, ni dels nous riscos que s'afegeixen als que ja estem vivint.

Sobre la manca de cabals de la Tordera, hi ha la convicció entre la gent que el riu Tordera és un riu subterrani, donant una falsa sensació que el riu ja va bé que estigui sec. Això és l'efecte d'una falta de coneixement científic, però el fet que aquesta convicció s'hagi difós i transmès entre generacions evidencia que també hi ha una falta de preguntes per part de la societat. La societat no relaciona el riu amb la falta de platges perquè pressuposa que es subterrani. La memòria del riu amb aigua ja és massa antiga, es remunta a fa més de cinquanta anys i socialment s'ha perdut el coneixement de la hidrologia natural de la Tordera.

Creieu que la gent se'n recorda de les sequeres? Com per exemple la del 2008?

S'indica que la gent viu tot molt en el dia a dia, quan passa un mes o dos de l'episodi de sequera se n'oblida. Per exemple, la zona és molt depenent de l'economia del turisme i encara que aquesta activitat depèn molt del estat del medi, les prioritats tornen molt ràpidament a orientar-se cap a estratègies per ampliar el turisme (més hotels, més càmpings etc.) en contradicció amb les estratègies de recuperació del Delta.

Hi ha la convicció que els episodis climàtics extrems sempre es podran superar sense conseqüències posteriors, no preocupen les causes ni els riscos, es confia en que l'administració hi posarà remei i restaurarà els danys.

Quina va ser l'última riuada?

Els participants no van viure cap (un període de 25 anys), encara que el registre històric de inundacions indica alguns episodis des dels anys 70, sent l'últim el de 1994 a Blanes⁸.

S'explica que no hi ha memòria històrica de la Q10 (la zona inundable amb un període de retorn estimat de deu anys) perquè el riu s'ha canalitzat amb les motes als anys 70. Això produeix una falsa sensació de seguretat que ha incentivat l'ocupació de les lleres i també incrementa molt més el risc perquè no hi ha consciència històrica dels danys. Una vegada posades les motes, les zones que abans eren considerades amb un període de retorn estimat de 10 anys, ara estarien en la categoria de Q100. Per això, s'han instal·lat indústries i residències dins d'una zona que, en realitat, té un risc corresponent a la Q10, protegida únicament per les motes. És evident que si arriba una riuada forta, com ara la riuada centenària o la de 500 anys, es pot produir una catàstrofe. Si mirem les cartografies d'inundació de Blanes que fa l'ACA, es veu molt clar que hi ha moltíssimes zones urbanitzades que tenen un fort risc d'inundació⁹.

De fet, amb el canvi climàtic incrementarà la intensitat i la freqüència de les pluges torrencials i les riuades en un horitzó molt curt (abans del 2050)¹⁰.

El problema és que les ocupacions dels espais inundables es van fer abans que hi haguessin les cartografies detallades de risc, i avui tampoc s'integra aquestes coneixements en els plans urbanístics de manera correcta. Es segueix construint i confiant que l'administració repari els danys, de manera que podem parlar d'una "catàstrofe" planificada. Els ens locals es treuen la responsabilitat de sobre amb l'excusa de la "catàstrofe", però no dubten a l'hora de urbanitzar.

Per exemple, hi ha 3 indústries químiques acollides a la normativa SEVESO (la de màxim risc d'accident) dins de zones inundable a deu anys (Q10). La gent no te la percepció del risc i fins que no t'afectarà realment no demanes que s'actui.

Es remarca també que hi ha una diferència gran entre els mapes i la realitat, plantejant la necessitat de parlar de "concertació social del risc". Aquest enfoc voldria posar sobre la taula els riscos i viabilitat de reduir-los actuant amb mesures concretes. La societat ha de conviure amb els riscos, però el nivell que s'accepta de viure ha de ser fruit d'un acord entre totes les part afectades.

La solució no passa per fer més altes les motes, perquè incrementaria la vulnerabilitat front a les riuades més grans, sinó de recuperar la dinàmica de les planes inundables per evitar que tota l'aigua de la riuada estigui dins del canal del riu.

Ha canviat la manera de desenvolupar les nostres activitats en relació amb el canvi climàtic o amb episodis que hagin alterat el medi?

A l'Arrel només porten un any i mig i tampoc han vist l'evolució de primera mà, però hi ha tòpics generacionals que volen trencar com "la Tordera és un riu subterrani" per exemple. L'associació va néixer en el moment en què van veure que des de l'Ajuntament de Malgrat era molt difícil mobilitzar la gent del carrer. Ara estan treballant els boscos i volen crear un sentiment de pertinença, considerant que la gent el defensarà com va fer per exemple amb la campanya "Salvem la Piona" a les Mines de Can Palomera de Malgrat de Mar. Tanmateix volen començar una campanya de sensibilització al Delta de la Tordera per tal de fomentar que la ciutadania identifiqui el Delta com a part de Malgrat.

Des de l'Observatori de la Tordera es percep que hi ha hagut un canvi de mentalitat. Per exemple, el Quim ha viscut tota la vida a Malgrat sense saber res de la Tordera i després des de la universitat a Barcelona es troba que l'envien a treballar al Delta del Tordera! El nens coneixen la Tordera, i hi ha moltes famílies que visiten el Delta. Quan es vol preservar l'espai s'ha d'explicar a la societat la seva importància i és molt eficient treballar el valor patrimonial que la gent entén, tal com va passar amb la Piona. Ens preguntem: *Com patrimonialitzar el Delta de la Tordera?* Estem explorant la possibilitat de relacionar els ratpenats de les Mines de Can Palomera amb les funcions de suport a la colònia determinades per les riberes del Delta del Tordera. Aquesta manera d'enfocar i de crear oportunitats s'emmarca en el marc conceptual dels serveis ecosistèmics.

S'indica que caldria patrimonialitzar que la Tordera dugui aigua. La Tordera amb aigua és un valor per tota la societat, mentrestant algú se n'aprofita d'aquesta idea falsa que "és un riu subterrani", però no és un riu subterrani, sinó que tenim una "economia subterrània" que se n'aprofita del riu sense assumir els costos ambientals.

S'indica que hi ha molta informació disponible al blog [http://natura-tordera.blogspot.com/es/](http://natura-tordera.blogspot.com.es/) de Xavier Romera que explica tot això. A més a més, amb la modelització que s'està fent des del CEAB es veu claríssimament que la Tordera està sobreexplotada.

Un projecte de:

Amb el suport de:

L'Observatori de la Tordera treballa la idea de "tornem a la Tordera" i hem d'avançar cap un canvi que, mitjançant una nova perspectiva per part de la gent, ens retorni al riu.

El desconeixement és important i la comunicació és una bona eina. Durant el desenvolupament del projecte Bewater, antecedent de l'ISACC, la gent no era conscient del paper dels aqüífers, tot i que estaven declarats sobreexplotats els dos aqüífers que alimentaven el riu. És difícil patrimonialitzar allò que no es veu, com un aqüífer i no s'interrelacionen els problemes.

Quina és la nostra relació amb els aqüífers?

Segons el CEAB serà complicat recuperar l'aqüífer, encara que un règim d'explotació adequat de la dessaladora podria ajudar. Si no es recuperen els aqüífers no hi ha solució pels cabals de la Tordera. Encara que hi ha un consens social que és prioritari recuperar el cabal del riu que proporciona serveis ecosistèmics a tota la població, hi ha persones que se n'aprofiten explotant l'aqüífer i que haurien de contribuir a recuperar els cabals del riu. Tanmateix tothom vol que baixi aigua per la Tordera i tinguem platges, però això té un cost, s'ha de veure com es repercuteix.

És important remarcar, també, que actualment, deixar la Tordera sense cabal no es pot justificar de cap manera i determina un incompliment de la Directiva Europea de l'Aigua. Sembla que el pla de cabals no es va poder implementar bé per motius econòmics, perquè s'ha de negociar una compensació econòmica per la recuperació de les concessions d'ús de l'aigua.

La Tordera també té un paper important a l'estratègia de l'abastament de l'aigua de la resta de Catalunya, donat que el sistema de la Tordera està interconnectat al sistema Ter-Llobregat.

La gent és conscient d'on ve l'aigua, i com funcionen aquestes interconnexions?

Els participants coincideixen que la resposta a aquesta pregunta és no: la gent no és conscient del paper que juga l'aigua del Delta del Tordera a la resta del país. Per exemple, el pacte del Ter per aconseguir cabals que s'ha resolt amb èxit recentment, es basa sobre la interconnexió de la dessaladora de la Tordera al sistema Ter-Llobregat.

Tots convenen que no hi ha una visió del riu.

Els temporals es mengen els càntings i haurien de retrocedir. S'ha de protegir la platja de la bocana perquè no s'estableixin nous usos turístics i l'agricultura té moltes funcions ambientals importants. És un ambient molt delicat i estratègic a nivell de protecció del medi. El risc és que els càntings demanen créixer cap enrere i els pagesos estan frisosos per vendre camps a preu de càmping, però el problema també anirà retrocedint. Com solucionar aquest problema? El càmping afecta molt a la vegetació. Com aconseguir un equilibri entre els càntings i el riu? No sabem com fer-ho.

Es remarca també que els càmpings són els primers interessats que es recuperi la platja. La solució que estan donant ara és posar dics al mar per mantenir la platja. Els alcaldes van dir que si en el futur canviava la dinàmica de la Tordera ells estaven disposats a retirar els espigons. El darrer problema amb els càmpings és que alguns càmpings laterals van col·locar esculleres pel seu compte, van intervenir per lliure, de forma que l'impacte del temporal es va centrar en un càmping veí, desplaçant el problema.

Els càmpings van fer una denúncia per danys a l'Audiència Nacional per les extraccions de sorres al mar davant del Delta de la Tordera però no es va poder culpar l'administració perquè el problema de la pèrdua de platges és multi-causal.

Fem un petit exercici utòpic de visió del Delta? Quina imatge vols del Delta? Com el voldries imaginar d'aquí 25 anys?

Mitjançant l'educació ambiental ja hi ha hagut canvis, i des de l'Observatori de la Tordera es percep que estem en moviment social, acostumats a treballar en agrupacions, i que hi ha interessos ciutadans que fan que les polítiques es moguin. Esperen un futur del Delta amb objectius ciutadans aconseguits.

Des de l'Arrel es desitja el Delta com un espai proper a la ciutadania, que la gent es conscienciï a nivell personal i el vegi com un espai didàctic.

Des del CEAB es desitja que la gent vulgui anar al Delta, el visqui com ben cuidat i que al final del riu hi hagi una llacuna costera. El món debat entre un model de defensa davant dels problemes i un nou model social, un nou encaix de les societats amb el medi. Aquest model social no es majoritari per això es conflictiu però es la proposta pel Delta de la Tordera. S'ha de posar en valor el Delta.

Des del programa educatiu del Consell Comarcal del Maresme es remarca que el Delta s'ha de veure no només com el front deltaic sinó tot el sistema de els planes fluvials interrelacionades.

¹ http://canviclimatic.gencat.cat/web/.content/home/actualitat/docs/resum_executiu_escacc.pdf

² <http://www.diba.cat/web/alcaldespelclima>

³ Un projecte Europeu "BeWater: una societat que s'adapta al canvi global" <http://www.bewaterproject.eu/> on es va desenvolupar un pla d'adaptació per la conca de la Tordera.

⁴ http://www.lavanguardia.com/local/maresme/20171213/433612964018/maresme-norte-malgrat-de-mar-pineda-de-mar-playas-temporales.html?utm_campaign=botones_sociales&utm_source=twitter&utm_medium=social

⁵ <http://www.eurosion.org/>

⁶ https://es.wikipedia.org/wiki/Elinor_Ostrom

⁷ <http://www.ceab.csic.es/es/la-platja-de-blanes-i-el-delta-de-la-tordera-passat-present-i-futur/>

⁸ <http://aca->

[web.gencat.cat/aca/documents/ca/publicacions/espais_fluvials/estudis/CICP0037/09038_04A03_Llistat_municipi_vd.pdf](http://aca-)

⁹ <http://aca->

[web.gencat.cat/aca/documents/ca/publicacions/espais_fluvials/estudis/CICP0038/11020_01J01A_52_ES100050_030_2_v1.pdf](http://aca-)

y la publicació: <http://aca->

[web.gencat.cat/aca/documents/ca/publicacions/espais_fluvials/estudis/CICP0038/CICP0038.htm#mapa%2052.HTM](http://aca-)

¹⁰ http://www.crea.uab.cat/accua/ACCUA_divulgativa_internet.pdf

Un projecte de:

Amb el suport de:

